

4.1 POBOS Pedagogische Kijk- en Handelingswijzer

Een kijkwijzer is een beschrijving van gedragssignalen die horen bij een bepaald gedragspatroon. Om de koppeling naar het handelen te kunnen maken is daarnaast een handelingswijzer geplaatst.

Het is de bedoeling dat de docent nadenkt over de handelingsrichtlijnen en zich afvraagt welke voor hem/haar het meest geschikt en uitvoerbaar zijn.

Deze Pedagogische Kijk- en Handelingswijzer is bedoeld als een richtinggevend kader bij het geven van sociaal-emotionele remediale hulp. Pedagogische Kijk- en Handelingswijzer wordt hier niet compleet weergegeven, omdat het cursusmateriaal betreft. Maar de beschrijving geeft u wel een indruk van de extra sociaal-emotionele hulp die in feite alle docenten zouden moeten kunnen geven. Deze hulp, de concretisering en de effecten ervan dienen in een handelingsplan geregistreerd te worden.

Kijkwijzer

ONVEILIGHEID / ONGEBORGENHEID

De leerling:

- is angstig
- voelt zich snel bedreigd
- zoekt bescherming
- is affectief ingeklemd
- ontvlucht de realiteit
- vermijdt nieuwe situaties
- handelt dwangmatig
- heeft vaak een zondebokpositie
- wordt vaak bedreigd/ geïntimideerd

DEPRESSIVITEIT

De leerling:

- is weinig levenslustig
- is regelmatig depressief
- toont weinig eigen initiatief
- geeft snel op
- denkt negatief over zichzelf
- ziet er ongelukkig uit
- is affectief moeilijk bereikbaar
- heeft vaak een zondebokpositie

Handelingswijzer

AFFECTIE: VEILIGHEID, GEBORGENHEID, ACCEPTATIE

De docent:

- maakt oogcontact
- neemt in bescherming
- zorgt voor een veilige sfeer
- geeft positieve bevestiging
- geeft de leerling een eigen plaats
- accepteert en beoordeelt het gedrag en niet de persoon
- benut informele situaties
- schenkt vertrouwen
- hanteert regels en structureert

HEROPBOUW VAN RELATIES

De docent:

- toont interesse
- stimuleert en enthousiasmeert
- wijst op goede dingen
- spreekt positieve verwachtingen uit
- gebruikt humor
- geeft het gevoel dat hij klaar staat
- ondersteunt d.m.v. begeleidingsgesprekken ('mentale push up')
- is alert op pesters

TERUGGETROKKENHEID / SOCIAAL ISOLEMENT

De leerling:

- is vaak alleen
- is sociaal geïsoleerd
- vermijdt sociale situaties
- is (sociaal) angstig
- wordt verworpen door anderen
- is timide en verlegen
- durft niets nieuws te doen
- heeft vaak een zondebokpositie

PERVASIEVE ONTWIKKELINGS-STOORNISSEN

De leerling:

- begrijpt weinig van de sociale wereld om zich heen
- stemt onvoldoende op de andere af
- is star/rigide
- reageert weinig op de sociale omgeving
- kan zich niet of weinig in andermans gevoelens verplaatsen
- is angstig omdat hij/ zij meegesleept wordt door bepaalde prikkels (angstige, koppige, chaotische reactie)
- kan fantasie en werkelijkheid moeilijk uit elkaar houden
- is sterk gefixeerd op dingen (bijv. wielmpjes, knopjes)
- kan wel gedrag naspelen maar blijft vaak moeite houden met functioneel toepassen
- is vaak druk en rusteloos
- vertoont beperkte interesses
- is vaak gestoord in de verbale en non-verbale communicatie

SOCIALISERING: AFBOUW VAN HET SOCIAAL ISOLEMENT

De docent:

- stimuleert en organiseert relatiebevorderende activiteiten
- attendeert op het belang van sociale relaties en situaties
- betreft de groep
- spreekt positieve verwachtingen uit
- zorgt voor een veilige sfeer
- is alert op pesten

VERGROTEN VAN HET SOCIALE 'BEGRIJPEN'

De docent:

- weet dat het (koppig) gedrag een uiting van onvermogen is
- voert de druk niet op
- let op zijn taalgebruik (zegt bijv. niet 'Doe niet zo gek')
- structureert situaties
- voorkomt confrontatie met een onbekend/ sociaal drukke situatie
- brengt niet onverwachts grote veranderingen in programma, klas en werkwijze aan
- kondigt kleine veranderingen ruim van tevoren en duidelijk aan
- gebruikt visuele ondersteuning bij dagprogramma's
- leert vaste handelingen door veel herhaling
- corrigeert ongewenst gedrag door snel en duidelijk ingrijpen
- laat deelnemen aan speciale sociale vaardigheidstraining (maar verwacht geen wonderen)

FAALANGST / ONTMOEDIGING EN DEMOTIVATIE

De leerling:

- is faalangstig
- heeft weinig zelfvertrouwen
- denkt negatief over zichzelf
- is ontmoedigd
- is op zoek naar eigen mogelijkheden

AGRESSIE/ GRENSVERLEGGING

De leerling:

- heeft een negatieve instelling
- spreekt tegen
- is koppig
- wordt snel driftig bij een verbod
- is (instrumenteel) agressief
- eist aandacht op
- houdt zich moeilijk aan regels
- drijft vaak de eigen zin door
- wordt gemeden door andere leerlingen

GEBREKKIG NORMBESEF

De leerling:

- voelt zich niet schuldig na een vergrijp
- liegt
- gaat om met probleemjongeren
- loopt weg/ spijbelt
- steelt
- vernielt
- vloekt/gebruikt obscene taal
- gebruikt drugs/ alcohol
- neemt verboden spullen mee naar school

BEMOEDIGING EN ROMOTIVATIE

De docent:

- spreekt positieve verwachtingen uit
- sluit aan bij de mogelijkheden en geeft opdrachten op niveau
- benadrukt de goede dingen
- biedt herkansingen
- organiseert doe- en hobbydagen
- geeft taken die motiverend zijn
- organiseert/geeft een faalangst-reductietraining
- geeft proefwerktraining

GEDRAGSSTRUCTUUR

De docent:

- hanteert consequent regels
- structureert sterk vooraf
- geeft duidelijk grenzen aan
- neemt zwakkeren in bescherming
- toont overwicht en spiegelt
- bespreekt en evalueert regelmatig
- biedt oefeningen in sociale vaardigheden/werkt volgens een programma 'Sociale Vaardigheden'
- hanteert een gedragskaart
- bestraft zinnig (dus niet 'pennen')
- keurt negatief gedrag af, maar niet de persoon
- gaat een 'stoecontact' aan (bijv. in de gymles/op kamp; krachtspel, judo)

NORMBESEF / GEWETENSFUNCTIE VERGROTEN

De docent:

- hanteert duidelijke regels
- spreekt meteen aan en neemt contact op met thuis
- werkt met een gedragskaart/koppelt beloning en straf hieraan
- tracht vanuit een vertrouwensrelatie preventief te werken
- organiseert preventieprojecten
- spiegelt
- evalueert regelmatig
- bestraft zinnig

TAALSTRUCTUURZWAKTE

De leerling:

- is overbeweeglijk
- is onrustig
- heeft concentratieproblemen
- heeft moeite met het overzien van situaties
- heeft een gebrek aan analyserend vermogen
- heeft moeite met huiswerk maken en studievaardigheden

TAAK- EN AANPAKSTRUCTUUR

De docent:

- tracht overbodige prikkels zoveel mogelijk weg te nemen
- geeft een prikkelarme plaats
- zorgt voor rust, orde en regelmaat
- hanteert consequent regels en vaste afspraken
- verdeelt de leerstof in kleine stappen
- houdt de instructie enkelvoudig en eenvoudig
- geeft veel feedback
- laat handelingen verwoorden en controleert op begrip en overzicht
- geeft gerichte huiswerkhulp en controleert de agenda

AANDACHITEKORT / HYPERACTIVITEIT

De leerling:

- heeft grote concentratieproblemen
- is impulsief in denken en doen
- friemelt/speelt met spullen
- heeft duidelijk moeite met het onderdrukken van prikkels
- is onhandig
- is overbeweeglijk
- vertoont motorische onrust

STRUCTUUR, ORDENING, REGELMAAT EN PRIKIKELREDUCTIE

De docent:

- structureert alle situaties sterk voor (incl. huiswerk)
- geeft duidelijke, concrete, korte en enkelvoudige instructies
- deelt een opdracht op in kleine deel taakjes
- geeft één opdracht tegelijk
- geeft een rustige plaats
- bereid voor op vrije situaties
- legt uit wat er misgegaan is
- geeft complimenten voor goede sociale interactie
- tracht niet boos te worden maar legt uit welk gedrag er wel voor het foutieve gedrag in de plaats moet ondersteunt d.m.v. schema's, plaatjes, richtwoordjes en instructiebandjes
- bouwt motorische activiteiten in en geeft aan wanneer motorische onrust niet is toegestaan